

Βία και επιθετικότητα των εφήβων στην αθλητική δραστηριότητα ΜΑΣΤΟΡΑ Ι.,¹ ΒΑΛΟΤΑΣΙΟΥ Χ.²

¹Διδάκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας, Διευθύντρια Διεθνούς Ιδρύματος Ολυμπιακής και Αθλητικής Παιδείας, Καθηγήτρια Σχολής Αξιωματικών Δοκίμων της Ελληνικής Αστυνομίας

²Πτυχιούχος Πανεπιστημίου Αθηνών, Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, Καθηγήτρια Φυσικής Αγωγής

Περίληψη

Το 1971 οι Ogilvie & Tutko δημοσιεύουν ένα άρθρο με τίτλο: «Αθλητισμός: Αν θέλεις να οικοδομήσεις χαρακτήρα, δοκίμασε κάτι άλλο» (Ogilvie B., et al, 1971, 5; 60-63). Απόρροια των αντιαθλητικών συμπεριφορών, ιδιαίτερα της βίας και της επιθετικότητας ήταν η ανάπτυξη προβληματισμού, η οποία έδωσε το έναυσμα για επιστημονική έρευνα και μελέτη. Είναι η εποχή που οι αθλητικοί ψυχολόγοι παρουσιάζουν ενδιαφέρουσες έρευνες σε σχέση με τη συμμετοχή στον αθλητισμό, και την αθλητική βία. Δημοσιεύεται μια σειρά από εμπειρικές μελέτες που χρησιμοποιούν διαφορετικές ψυχολογικές προσεγγίσεις και ερευνητικές μεθόδους. Σχεδόν χωρίς εξαίρεση αυτές οι μελέτες έχουν συνοψιστεί από τους Shields & Bredemeier (1995, 109-131; 173-192), οι οποίοι και δικαίωσαν τη δήλωση των Ogilvie & Tutko. Από ότι υποστηρίζεται στις μελέτες αυτές, σήμερα η άσκηση και η αθλητική δραστηριότητα δεν είναι ικανές να βοηθήσουν στην ηθική ανάπτυξη των εφήβων, αν δεν υποστηρίζονται από τις αρχές, το ιδεολογικό πλαίσιο και την δεοντολογία του αθλητισμού. Αντίθετα, πολλές φορές μπορεί να δημιουργηθεί επιθετική ή και εγωκεντρική νοοτροπία, δηλαδή, κάποιος έφηβος να εκδηλώσει ιδιαίτερη μορφή αντικοινωνικής συμπεριφοράς που αναφέρεται στην έντονη πρόθεσή του να βλάψει κάποιον άλλο και να προκαλέσει βλάβη με σωματική, λεκτική ή ψυχολογική επίθεση. Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι οι μελέτες των Bredemeier & Shields (1986 a,b), Bredemeier (1994; 1995b) και άλλων ερευνητών (Crown & Heatherighton, 1989, Knoppers, 1988, Knoppers, Zuidema & Meyer, 1989) έχουν δείξει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στον αθλητισμό και στη ζωή.

Για την αντιμετώπιση της βίας και της επιθετικότητας αναδύθηκε η ανάγκη για συστηματική εκπαιδευτική παρέμβαση στο χώρο του αθλητισμού με την συνεπικουρία Διεθνών συμβάσεων που προασπίζουν το ιδεολογικό του υπόβαθρο και καθιερώθηκε η αθλητική παιδεία κι αγωγή για την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων των νέων καθώς και δεξιοτήτων συνεργασίας. Με αυτό τον τρόπο προλαμβάνονται τυχόν παραβατικές συμπεριφορές των εφήβων κατά την αθλητική δραστηριότητα.

Λέξεις κλειδιά: Αθλητική Βία, Επιθετικότητα, Πρόληψη, Πολυδιάστατη αιτιολόγηση φαινομένου.

Εισαγωγή

Η κρίση που παρατηρήθηκε στον υψηλό αγωνιστικό αθλητισμό είχε τον αντίκτυπό της και στις αθλητικές δραστηριότητες των εφήβων. Το 1971 οι Ogilvie & Tutko δημοσιεύουν ένα άρθρο με τίτλο: «Αθλητισμός: Αν θέλεις να οικοδομήσεις χαρακτήρα, δοκίμασε κάτι άλλο» (Ogilvie B., et al, 1971, 5; 60-63). Απόρροια των αντιαθλητικών συμπεριφορών ήταν η ανάπτυξη προβληματισμού, η οποία έδωσε το έναυσμα για επιστημονική έρευνα και μελέτη φαινομένων όπως η βία, ο φανατισμός κι η φαρμακοδιέγερση. Το θέμα της βίας κι επιθετικότητας στον αθλητισμό, τα τελευταία χρόνια, πήρε σημαντικές διαστάσεις κι έγινε καθημερινό κοινωνικό φαινόμενο. Οι βιαιότητες που συμβαίνουν στον αθλητισμό συναντιούνται και στην ιστορική πορεία της ανθρωπότητας. Βιαιότητες είχαμε στην αρχαία Ρώμη (στις αρένες με τους μονομάχους), στο Βυζάντιο (στον ιππόδρομο, με τον οποίο συνδέεται η περίφημη στάση του Νίκα), στο Μεσαίωνα (με τους ιπποτικούς αγώνες) καθώς και στην Αγγλία του περασμένου αιώνα. Βέβαια η σημερινή βία έχει άλλες αφετηρίες κι άλλες γενεσιουργούς αιτίες από ότι η βία στο παρελθόν. Πρόκειται για ένα κοινωνικό φαινόμενο.

Έρευνες

Η δεκαετία του 80, είναι η εποχή που οι αθλητικοί ψυχολόγοι παρουσιάζουν ενδιαφέρουσες έρευνες για τη συμμετοχή στον αθλητισμό, τηναθλητική βία και τη δεοντολο-γία (Γκιόσος Ι., 2000, 29). Δημοσιεύεται μια σειρά από εμπειρικές μελέτες που χρησιμοποιούν διαφορετικές ψυχολογικές προσεγγίσεις κι ερευνητικές μεθόδους. Σχεδόν χωρίς εξαίρεση αυτές οι μελέτες έχουν συνοψιστεί από τους Shields & Bredemeier (1995, 109-131; 173-192), οι οποίοι και δικαίωσαν τη δήλωση των Ogilvie & Tutko. Μερικά από τα πορίσματα των ερευνών αυτών είναι τα ακόλουθα:

- Φαίνεται ότι οι κανόνες και τα ήθη στον αθλητισμό (δηλαδή αυτά που τηρούνται κατά τη διάρκεια ενός αθλητικού αγώνα) αναστέλλουν τους κανονικούς κανόνες της ζωής (Bredemeier, 86, McIntosh, 1979).
- Παρατηρείται αύξηση της επιθετικότητας, σε συνδυασμό με τη συμμετοχή σε αγώνες ή σε αθλητικές δραστηριότητες.
- Οι μορφές κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, που καλλιεργούνται στον αθλητισμό υψηλού αγωνιστικού επιπέδου ίσως να μην βοηθούν ή ακόμη και να εμποδίζουν την ηθική εξέλιξη των νέων.
- Η ηθική σκέψη των καλαθοσφαιριστών του Γυμνασίου βρίσκεται σε πολύ χαμηλότερα ηθικά επίπεδα από εκείνα των μη αθλητών.
- Τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να εγκρίνουν μια συμπεριφορά βασιζόμενη στο «Ευ Αγωνίζεσθαι, από ότι τα αγόρια και επίσης δίνουν λιγότερη έμφαση στη «νίκη με κάθε κόστος» (Regnier, 1984; Mielke, 1993).

Από ότι υποστηρίζεται στις μελέτες αυτές, σήμερα ο αθλητισμός από μόνος του δεν είναι ικανός να βοηθήσει στην ηθική ανάπτυξη των νέων. Αντίθετα, πολλές φορές μπορεί να δημιουργηθεί επιθετική ή και εγωκεντρική νοοτροπία δηλαδή, κάποιος έφηβος να εκδηλώσει ιδιαίτερη μορφή αντικοινωνικής συμπεριφοράς που αναφέρεται στην έντονη πρόθεσή του να βλάψει κάποιον άλλο και να προκαλέσει βλάβη με σωματική, λεκτική ή ψυχολογική επίθεση. Η επιθετικότητα παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων ή παραβιάζοντας βασικοί κοινωνικοί κι αθλητικοί κανόνες. Δημιουργεί προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις των εφήβων συναθλητών και μεταξύ αθλητών, προπονητή ή και κριτών με αποτέλεσμα να διαταράσσεται η ομαλή λειτουργία της ομάδας. Σύμφωνα με τον Dreikurs, (συμπεριφοριστική θεωρία των ορμών) οι νέοι έχουν την ανάγκη να προσελκύσουν την προσοχή συμμαθητών και δασκάλων (συναθλητών και προπονητών) να αντιδράσουν στην παρουσία των μεγάλων και να δείξουν έτσι τη δύναμή τους, να εκδικηθούν με βίαιο τρόπο όσους τους περιφρονούν ή κακολογούν και να αποσυρθούν όταν δεν επιβεβαιώσουν την παρουσία τους.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι οι μελέτες των Bredemeier & Shields (1986 a,b), Bredemeier (1994; 1995b) και άλλων ερευνητών (Crown & Heatherighton, 1989; Knoppers, 1988; Knoppers, Zuidema & Meyer, 1989) έχουν δείξει ότι **υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στον αθλητισμό και στη ζωή**. Ακόμη οι μελέτες αυτές έχουν αποδείξει ότι **η ηλικία, το φύλο¹, ο τύπος των σπορ, η ένταση της άσκησης, και το επίπεδο του αγώνα είναι καθοριστικοί παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τον ηθικό προσανατολισμό στον αθλητισμό**.

Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των αθλημάτων (Μουντάκης, Κ. et al, 1992). Υπάρχουν αθλήματα που μπορεί να προκαλέσουν σωματική σύγκρουση ή συνωστισμό (ποδόφαιρο, χόκεϋ, ράγκμπυ, χειροσφαίριση, καλαθοσφαίριση) κι άλλα που δεν περιέχουν τη σωματική επαφή και δεν παράγουν εύκολα βίαιες ενέργειες (καταδύσεις, στίβος, συγχρονική κολύμβηση, ενόργανη γυμναστική).

Επίσης, ως προς τη βία του αγωνιστικού χώρου πρέπει να κάνουμε άλλη μια διάκριση: Η βία χωρίζεται στην αυθόρμητη βία και στη συνειδητή βία. Αυθόρμητη βία ονομάζονται εκείνες οι επιθετικές ενέργειες του ατόμου, που δημιουργούνται ως αντίδραση του ατόμου σε ένα εξωτερικό ερέθισμα, χωρίς βαθύτερη σκέψη για παράδειγμα όταν μας χτυπήσει κάποιος και πονέσουμε, τότε αντιδρούμε γρήγορα κι ανάλογα. Τη συνειδητή βία, τη συναντάμε κυριότερα στον αγωνιστικό αθλητισμό των ενηλίκων, όπου υπάρχουν μεγάλα συμφέροντα, ενώ την αυθόρμητη κατά κύριο λόγο στον σχολικό αθλητισμό των παιδιών και των εφήβων όπου οι επιθετικές ενέργειες δεν είναι προγραμματισμένες, αλλά πηγάζουν από τις στιγμιαίες συνθήκες.

Θα πρέπει να διαχωρίσουμε τη βία σε αυτή που γίνεται μέσα στον αθλητικό χώρο από τους αθλούμενους και τη βία που γίνεται έξω από τους αθλητικούς χώρους από τους οπαδούς. Έτσι, το νέο άτομο κλεισμένο όλη τη βδομάδα στο σπίτι ή στο σχολείο χωρίς σωστούς κοινωνικούς προσανατολισμούς κι οποιεσδήποτε ηθικές αναστολές ζητά να δράσει να συγκρουστεί με κάποιους για να δείξει τι αξίζει. Η κοινωνία αποδέχεται κατά κάποιο τρόπο τον χουλιγκανισμό, καθώς συνήθως οι παραβάτες δεν τιμωρούνται, όπως στις υπόλοιπες κοινωνικές παραβάσεις. Ο κύριος όγκος των hooligans είναι παιδιά 15-19 ετών, με ιδιαίτερο προβάδισμα στους 15χρονους και 16χρόνους.

Τα παρακάτω σχόλια ορισμένων εφήβων σχετικά με την καλή ή κακή εφαρμογή του αθλητικού πνεύματος -τα οποία συνέλλεξε η Γερμανική Ολυμπιακή Επιτροπή για το "Ευ Αγωνίζεσθαι"² - αποτελούν ενδιαφέροντα και αποκαλυπτικά παραδείγματα:

- *"Το "Ευ Αγωνίζεσθαι" είναι για μετά τον αγώνα»* (Αγόρι 13 ετών, ποδόσφαιρο).
(Ο έφηβος αυτός έχει σαφώς μάθει να πιστεύει ότι το μόνο που έχει σημασία κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού είναι η νίκη. Η ώρα για ευγένειες κι άλλα στοιχεία του φιλάθλου πνεύματος είναι για μετά).
- *«Αθλητικό πνεύμα σημαίνει ότι θα πρέπει να πετάξω την μπάλα σε κάποιον άλλον, ενώ μπορώ να βάλω γκολ (τέρμα) μόνος μου. Γιατί να το κάνω όμως εγώ, όταν υπάρχουν άλλοι που δεν το κάνουν;»* (Αγόρι 15 ετών, χειροσφαίριση).
(Αυτό το αγόρι δεν καταλαβαίνει την εντιμότητα του να μοιράζεται το παιχνίδι με τους συμπαίκτες του, εφόσον δεν το κάνουν όλοι).
- *«Καμιά φορά παίζω με κορίτσια 10 ετών αι αυτό δεν είναι δίκαιο για εκείνες. Άλλοτε όμως παίζω με αντίπαλο μια 18χρονη, πράγμα που πάλι δεν είναι δίκαιο»* (Κορίτσι 13 ετών, αντιπτέριση).
- *«Ε, βέβαια, αν οι γονείς σου, σου αγοράσουν τέτοιο σκάφος είναι εύκολο να κερδίσεις τον αγώνα»* (Αγόρι 17 ετών ιστιοπλοΐα).
(Οι δύο έφηβοι δείχνουν την αδικία που μπορεί να δημιουργήσουν οι οργανωτές στον νεανικό αθλητισμό. Η έλλειψη ευαισθησίας κι οργάνωσης μπορεί να επιφέρει μεγάλες ανισότητες).
- *«Εκείνοι το ξεκίνησαν, οπότε κι εμείς έπρεπε να κάνουμε το ίδιο»* (Αγόρι 12 ετών, χειροσφαίριση).
(Το αγόρι αυτό δικαιολογεί τη συμπεριφορά του, καθώς το ίδιο λάθος έκαναν πρώτοι οι αντίπαλοι).

Τα παραπάνω παραδείγματα δίνουν μια ιδέα για το πώς ερμηνεύουν οι έφηβοι το τι είναι δίκαιο ή άδικο στον αθλητισμό. Δεν είναι τυχαία δείγματα, αλλά επελέγησαν με σκοπό να επιστήσουν την προσοχή σε ορισμένες διαστάσεις του "Ευ Αγωνίζεσθαι", που έχουν ιδιαίτερη σημασία

για τον νεανικό αθλητισμό. (Αδημοσίευτο report της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Φιλάθλου Πνεύματος, σελ. 7).

Τα κυριότερα αίτια αριθμούνται ως κάτωθι:

1. Η κρίση των ηθικών και κοινωνικών αξιών οδηγεί στην έλλειψη προσανατολισμού του τι είναι σωστό ή λάθος, καθώς οι παραδοσιακές αξίες (πατρίδα, θρησκεία κι οικογένεια) έχουν καταρρεύσει.
2. Η απώλεια των στενών διανθρώπινων σχέσεων και η δράση στην ανωνυμία.
3. Ο περιορισμός του χώρου κίνησης. Δεν υπάρχει περιθώριο για τους νέους να ξεδώσουν.
4. Η βελτίωση των σκληρών συνθηκών ζωής, αφήνουν στον έφηβο περίσσεια δυνάμεων που κάπου θα εκτονωθεί.
5. Η αύξηση των κοινωνικών προτύπων επιτυχίας που εκφράζεται μέσα από την κατοχή και κατανάλωση προϊόντων.

Γύρω από τη βία του αθλητισμού έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες όπως η θεωρία των ορμών & των ενστίκτων, της ψυχικής ματαίωσης, η θεωρία της πειθούς και της μίμησης, η θεωρία της ετικέτας, η θεωρία της καθημερινότητας. Όλες αυτές όμως είναι μονοδιάστατες. Αντίθετα, η θεωρία της πολυδιάστατης αιτιολόγησης προσπαθεί να επισημάνει περισσότερους παράγοντες. Τέτοιοι είναι ο ρόλος των ΜΜΕ, το κοινωνικοπολιτικό σύστημα αξιών, η κοινωνικοποίηση του ατόμου, ο τύπος του αθλήματος, οι στόχοι της αθλητικής δράσης, οι προσδοκίες από τον αγώνα κ.α.

Για αυτό το λόγο, θα πρέπει οι γονείς κι οι εκπαιδευτικοί να περνούν στα παιδιά τα σωστά μηνύματα σύμφωνα με τον Καθηγητή Γιάννη Θεοδωράκη (2001, 326):

- Επιτυχία είναι η προσωπική βελτίωση και όχι το ξεπέραςμα των άλλων.
- Σημασία έχει η προσπάθεια και όχι το αποτέλεσμα.
- Η άθληση είναι πάνω από όλα ψυχαγωγία.
- Ανεξάρτητα από το τι κάνουν οι αντίπαλοί μας, ποτέ δεν συμπεριφερόμαστε αντιαθλητικά γιατί σεβόμαστε πάνω από όλα τον εαυτό μας.
- Οι αντίπαλοι είναι πρόκληση για νέες γνωριμίες.
- Σεβόμαστε τους κανόνες γιατί βοηθούν να συγκεντρωθούμε καλύτερα και να αποδώσουμε καλύτερα. Σεβόμαστε τους κανόνες γιατί σεβόμαστε πάνω από όλα τον εαυτό μας.
- Η άθληση είναι υγεία, η επιθετικότητα καταστροφή της υγείας.
«Προσπαθώντας να ελέγξει τα παιδιά με την τιμωρία και τις απειλές,

ο υπερβολικά αυστηρός δάσκαλος διδάσκει στα παιδιά να είναι επιθετικά εξυπηρετώντας ένα μοντέλο επιθετικότητας» (Meacham & Wiessen, 1974, σελ. 66)

Το σχολείο χρειάζεται μια πολιτική που να προάγει αξίες όπως σεβασμός, φροντίδα κι υπευθυνότητα για τους άλλους.

Το 1994 ο Καθηγητής Jim Parry στην 34η Σύνοδο της Δ.Ο.Α., στην ομιλία του «Ηθικές και πολιτιστικές διαστάσεις του Ολυμπισμού και η εφαρμογή τους στην Εκπαίδευση», αναφέρει ότι οι αγώνες ναί μεν στηρίζονται σε αξίες, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα παίζονται ηθικά. Τέσσερα χρόνια αργότερα ο Ronald Naul (1998, 29-48), στην εργασία του με τίτλο «Τα Ολυμπιακά ιδεώδη και η Ολυμπιακή Εκπαίδευση για τους Νέους», δηλώνει ότι είναι απαραίτητο να ενδυναμώσουμε τα Ολυμπιακά ιδεώδη τα οποία βοηθούν στο χτίσιμο του χαρακτήρα. Ο MacNab (1984) στο βιβλίο του "Δακτύλιοι από Άμμο» αναφέρει ότι δίχως εντιμότητα, ο αθλητισμός είναι μία «φάρσα». Ο αθλητισμός είναι δική μας επινόηση. Είναι μία δοκιμή αυτού που είμαστε και αυτού που μπορούμε να γίνουμε. Όταν παραβιάζουμε τους κανόνες καταστρέφουμε την ουσία του αθλητισμού. Η Ελένη Αρβελλέρ (1999, 56-7) αναφέρει τα λόγια του Γάλλου διαφωτιστή Βολτέρου για να τονίσει ότι στη σημερινή εποχή, η έννοια του ήρωα και του υποδειγματικού ανθρώπου για τη νεολαία όλου του κόσμου, θα έπρεπε να ταυτίζεται ακριβώς με την επίδοση στον ευγενή αγώνα του αθλήματος. Όπως η ίδια τουλάχιστον διατείνεται η διαπίστωση³ αυτή αποτελεί ίσως την πιο θεμελιώδη αλήθεια του πολιτισμού μας που τείνει να γίνει διαπλανητικός.

Η ανάγκη για εκπαιδευτική επένδυση

Εμφανίζεται λοιπόν έντονα η ανάγκη της εκπαιδευτικής παρέμβασης⁴ στον αθλητισμό για να στηρίζει το ιδεολογικό του πλαίσιο. Η εκπαιδευτική παρέμβαση πρέπει να είναι ευέλικτη και κριτική, αλλά παράλληλα και εποικοδομητική. Δεν πρέπει να ασχολείται μόνο με την καταστολή και επανόρθωση καταχρήσεων. Οι περισσότερες από τις λύσεις που έχουν προταθεί αφορούν κυρίως κατασταλτικά μέτρα, πράγμα που συνεπάγεται μεγαλύτερη αστυνομική παρουσία στους δρόμους κι αυστηρότερες ποινές σε περίπτωση υποτροπής.

«Παρόλο που χρειάζονται πολλά από τα κατασταλτικά αυτά μέτρα, είναι επίσης σημαντικό, να καθιερώσουμε, ως κοινωνία, εξίσου αποτελεσματικά προληπτικά μέτρα, ώστε να βοηθήσουμε τους νέους να αποφύγουν το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης, με την υποστήριξη που θα τους παράσχουμε τη στιγμή που είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι.»
(Henry P., 1994, 6-7)

Ευθύς εξαρχής η παρέμβαση αυτή συνδέθηκε με τα ιδεώδη του αθλητισμού και τις Ολυμπιακές Αρχές, μέσω των οποίων υπάρχει η δυνατότητα να επηρεαστεί η πλατιά μάζα νέων ανθρώπων και εκπαιδευτών όλων των επαγγελμάτων και των κοινωνικών τάξεων (Rail G., & Mc Naughton C., 1994, 90). Για τους διανοητές, άλλωστε, του σύγχρονου αθλητισμού κι Ολυμπισμού η εκπαιδευτική παρέμβαση είναι υποχρέωση του Ολυμπιακού Κινήματος:

«Η Δ.Ο.Ε. έχει απόλυτη ανάγκη να προβάλει και να υλοποιήσει, μέσω μιας πειστικής παιδαγωγικής, τις ηθικές κι εκπαιδευτικές της αξίες, επειδή αποτελούν την πεμπουσία του Ολυμπισμού».
(Muller N., 1999, 81).

Ο Dellamary, G. (1994, 245-6) επισημαίνει ότι ο πρωταρχικός στόχος των αγώνων⁵ δεν είναι το χρήμα, αλλά η εκπαίδευση, εάν θέλουμε να διατηρηθούν οι αγώνες και ο Ολυμπισμός στη μνήμη των μελλοντικών γενεών. Για την κάθαρση του αθλητισμού επιλέγει την παιδεία, τη διάδοση και την κατάκτηση των αθλητικών ιδεωδών, την πραγματική παγκοσμιοποίηση του Ολυμπισμού. Πιστεύει ότι θα πρέπει να δώσουμε μεγαλύτερη έμφαση στην ενοποίηση του αθλητισμού και του Ολυμπισμού, στην εδραίωση της σχέσης πνεύματος-σώματος μέσω του αθλητισμού και των Ολυμπιακών αξιών. Μια πιο σθεναρή ταύτιση με την ιδέα ότι δεν υπάρχει τίποτε καλύτερο από μία καλή θεωρία στη ζωή, και αυτή είναι ο Ολυμπισμός⁵.

«Η Αθλητική Παιδεία και η Ολυμπιακή Φιλοσοφία πρέπει να περάσει στα εκπαιδευτικά προγράμματα των σχολείων εφόσον κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι τα μηνύματα τους συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ηθικού κι ολοκληρωμένου ανθρώπου».
(Τζίκας Α., 1994, 37)

Διεθνείς συμβάσεις

Επιπλέον, η αναγκαιότητα της εκπαιδευτικής παρέμβασης στον αθλητισμό διασφαλίζεται μέσω διεθνών συμβάσεων και μέσω του Κώδικα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τον Αθλητισμό και το Φίλαθλο Πνεύμα. Ως ομάδες στόχος αυτής της εκπαιδευτικής παρέμβασης προσδιορίζονται οι αθλητές και οι αθλητικοί παράγοντες όλων των επιπέδων, οι μαθητές σχολείου, οι γονείς και οι δάσκαλοί τους. Πρωταρχικός στόχος και επίκεντρο του Κώδικα του Συμβουλίου της Ευρώπης⁶ είναι το Τίμιο Παιγνίδι για τα παιδιά και για τους νέους ανθρώπους, καθώς αναγνωρίζεται ότι τα παιδιά και οι νέοι άνθρωποι του σήμερα είναι οι ενήλικες αθλητές και τα μελλοντικά αστέρια του αθλητισμού. Ο Κώδικας απευθύνεται στα ιδρύματα και τους ενήλικες, που ασκούν μια άμεση ή έμμεση επιρροή στη συμμετοχή και την ασχολία των νέων ανθρώπων με τον αθλητισμό. Ο

Κώδικας ενστερνίζεται τις έννοιες του δικαιώματος των παιδιών και των νέων ανθρώπων να συμμετέχουν και να απολαμβάνουν την ασχολία τους με τον αθλητισμό, και τις ευθύνες των ιδρυμάτων και των ενηλίκων να προωθούν την ιδέα του τίμιου παιχνιδιού και να εξασφαλίζουν ότι αυτά τα δικαιώματα γίνονται σεβαστά.

Ο Κώδικας αναγνωρίζει ότι η συμμετοχή και η ασχολία με τα σπορ στην περίπτωση των νέων ανθρώπων λαμβάνει χώρα εντός ενός ευρύτερου κοινωνικού περιβάλλοντος. Πιο συγκεκριμένα:

Οι εκπαιδευτικοί και οι προπονητές όταν εργάζονται με νέους Ανθρώπους έχουν τις ακόλουθες ευθύνες:

- Να θέτουν ως προτεραιότητα την υγεία, την ασφάλεια και την ευημερία των παιδιών ή των νεαρών αθλητών και να εξασφαλίζουν ότι αυτό το μέλημα έρχεται πριν από τις νίκες, τις επιτεύξεις ή τη φήμη του σχολείου, της λέσχης, του προπονητή ή του γονέα.
- Να παρέχουν στα παιδιά μια αθλητική εμπειρία που να ενθαρρύνει τη σωματική δραστηριότητα που αποσκοπεί στην υγεία, ως δια βίου εμπειρία.
- Να αποφεύγουν να συμπεριφέρονται στα παιδιά σαν να είναι μικροί ενήλικες και να είναι ενήμεροι των σωματικών και ψυχολογικών αλλαγών που συμβαίνουν κατά την ωρίμανση και των τρόπων κατά τον οποίο αυτές επηρεάζουν την αθλητική απόδοση.
- Να αποφεύγουν να έχουν προσδοκίες από ένα παιδί, τέτοιες που να μην ανταποκρίνονται στις δυνατότητές του να τις ικανοποιήσει.
- Να θέτουν την ψυχαγωγία ως προτεραιότητα και να μην ασκούν αδικαιολόγητη πίεση που να καταπατά τα δικαιώματα του παιδιού και την εκλογή τους να λαμβάνει μέρος.
- Να δείχνουν το ίδιο ενδιαφέρον τόσο στους λιγότερο ικανούς όσο και στους ταλαντούχους, να ενθαρρύνουν και να ανταμείβουν την βελτίωση και επιδεξιότητα που αποκτούν (ανεξάρτητα από την αγωνιστική επιτυχία).
- Να ενθαρρύνουν τα παιδιά να διαμορφώνουν τα δικά τους παιχνίδια με τους δικούς τους κανονισμούς και να λαμβάνουν προσωπική ευθύνη για τις πράξεις τους.
- Να παρέχουν στα παιδιά και στους νέους καθώς και στις οικογένειες τους με όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες, για να διασφαλίσουν τη γνώση των πιθανών κινδύνων που απορρέουν από την επιθυμία τους να φτάσουν σε επίπεδα υψηλής απόδοσης.

Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Μανιφέστο για τους Νέους και τον Αθλητισμό (Άρθρο 4), το σπίτι και η οικογένεια είναι οι πρώτες μονάδες κοινωνικοποίησης κι έχουν ένα μοναδικό ρόλο να παίξουν: την ενθάρρυνση των παιδιών να αναπτύξουν ένα δραστήριο και υγιή τρόπο ζωής. Ο νέος

υιοθετεί κι οικειοποιείται πολλά χαρακτηριστικά και την ίδια συμπεριφορά που παρατηρεί στους ενήλικες, σύμφωνα με τη θεωρία της μίμησης προτύπων του Bandura. Το σχολείο έχει το ζωτικό έργο να κτίζει τη βάση μέσω μιας υγιούς φυσικής άσκησης και αθλητισμού με τέτοιο τρόπο, ώστε να παρέχει μια υγιή ισορροπία ανάμεσα στις φυσικές και πνευματικές δραστηριότητες. Ο αθλητισμός μπορεί να συνεισφέρει στην ποιότητα της σχολικής ζωής γενικότερα:

- Όλοι οι νέοι πρέπει να λαμβάνουν φυσική αγωγή και να αποκτούν τις βασικές γνώσεις γύρω από τον αθλητισμό και έτσι να ενθαρρύνονται τόσο εντός όσο και εκτός του σχολικού προγράμματος, να ασχολούνται με τον αθλητισμό και την καθημερινή φυσική άσκηση.
- Τα σχολεία πρέπει να παρέχουν ένα ασφαλές και υγιές περιβάλλον για φυσική άσκηση και αθλητισμό.
- Τα σχολεία πρέπει να προσπαθήσουν να ανταποκρίνονται στις νέες τάσεις του αθλητισμού, όπου αυτές έχουν εκπαιδευτική αξία και να προσφέρουν στους νέους μια ευρεία σειρά πιθανών εκλογών.

Όπως προτείνεται στον Κώδικα Αθλητικής Δεοντολογίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα σχολεία πρέπει να ενθαρρύνονται να εκπαιδεύουν τους μαθητές στην αθλητική ηθική από μικρή ηλικία και πρέπει να παρέχεται από τα αρμόδια όργανα υποστήριξη στους εκπαιδευτικούς, περιλαμβανομένων αυτών της Φυσικής αγωγής.

Συμπέρασμα

Η άσκηση κι η αθλητική δραστηριότητα δεν είναι ικανές να βοηθήσουν στην ηθική ανάπτυξη των εφήβων, αν δεν υποστηρίζονται από τις αρχές, το ιδεολογικό πλαίσιο και την δεοντολογία του αθλητισμού. Αντίθετα, πολλές φορές μπορεί να δημιουργηθεί επιθετική ή και εγωκεντρική νοοτροπία, δηλαδή, κάποιος έφηβος να εκδηλώσει ιδιαίτερη μορφή αντικοινωνικής συμπεριφοράς που αναφέρεται στην έντονη πρόθεσή του να βλάψει κάποιον άλλο και να προκαλέσει βλάβη με σωματική, λεκτική ή ψυχολογική επίθεση. Για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού αναδύθηκε η ανάγκη για συστηματική εκπαιδευτική παρέμβαση στο χώρο του αθλητισμού με την συνεπικουρία, Διεθνών συμβάσεων που προασπίζουν το ιδεολογικό του υπόβαθρο και καθιερώθηκε η Αθλητική Παιδεία.

-
1. Διαφορές σε άρρενες αθλητές υπάρχουν ακόμη και ανάλογα με τον τύπο του αθλήματος, για παράδειγμα ανάμεσα σε κολυμβητές και μπάσκετμπολίστες. Διαφορές εμφανίζονται ακόμη και ανάλογα με το βαθμό ενασχόλησης κι εμπλοκής (Shields & Bredemeier, 1995, 117).
  2. Ο Jim Parry (1994, σελ. 206-207) δίνοντας τον ορισμό του Αθλητικού Πνεύματος αναφέρει ότι πρόκειται κυρίως για το σεβασμό των κανονισμών, και των κανόνων του αγώνα, που είναι καθήκον όλων των αθλητών, εφόσον με τη συμμετοχή τους, θεωρείται ότι προσυπογράφουν ένα «αγωνιστικό συμβόλαιο». Προσθέτει όμως ότι μερικές φορές πρόκειται για μια ευρύτερη

αντίληψη για τον αθλητισμό (ακόμα και για την ίδια τη ζωή) που καθορίζεται από το σεβασμό για τους συνανθρώπους, την ταπεινοφροσύνη στη νίκη, την ψυχραιμία στην ήττα και τη γενναιοφροσύνη, που στοχεύουν στη δημιουργία θερμών και μακροχρόνιων ανθρωπίνων σχέσεων.

3. «Η ευγενής άμιλλα του αγωνίζεσθαι, κι όχι οπωσδήποτε το να κερδίζεις τον αγώνα, αναδεικνύει τον καλύτερο όχι στα έργα πολέμου και τυφλής δύναμης, αλλά στον ειρηνικό στίβο του συναγωνισμού που δεν γνωρίζει ανταγωνισμό. Δεν ονομάζω ήρωες τους στρατιωτικούς που είναι μόνο καταστροφείς των πόλεων και των πολιτισμών. Ονομάζω ήρωες αυτούς μόνο που αγωνίζονται για τον άνθρωπο και τα δικαιώματά του.» (Αρβελλέρ Ε., 1999, 56-7).
4. «Το πρόβλημα της βίας και στην περιοχή του αθλητισμού δείχνει ότι το αθλητικό φαινόμενο από μόνο του χωρίς θεωρητική αυτοκυριαρχία δεν αρκεί για την υπέρβαση της βίας, ότι ο αθλητισμός όχι μόνο υπάγεται σε ηθικές κατηγορίες αλλά είναι κι ο ίδιος ένα πρόβλημα Ηθικής. Ηθική βέβαια δεν σημαίνει ηθικολογία ή κανονολογία, ηθική σημαίνει εισαγωγή της διαλεκτικής επεξεργασίας και στο χώρο του αθλητισμού, ούτως ώστε αυτός να μπορεί να αποτελεί φαινόμενο ανάπτυξης της ανθρώπινης ελευθερίας, υπό τους όρους τους δικούς του». (Φαράντος, Γ. 1992, 56).
5. «Πρέπει να εντείνουμε την προσπάθεια αποκάλυψης των ιδεωδών και των πεποιθήσεών μας, με την εκπαίδευση στα σχολεία και από τα Μέσα ενημέρωσης. Πρέπει να κάνουμε κάθε αθλητή υποστηρικτή του Ολυμπισμού. Έναν απόστολο της ειρήνης, της αρμονίας, της ανεκτικότητας. Σεμνότητα στους Ολυμπιακούς Αγώνες και περισσότερη επένδυση και συνεισφορά στον Ολυμπισμό και την Οικουμενοποίησή του» (Dellamary G., 1994, 245-6).
6. Ευρωπαϊκό Κίνημα για το «Ευ Αγωνίζεσθαι», Γενική Συνέλευση, Κωνσταντινούπολη, 23/9/1995, Διακήρυξη του «Ευ Αγωνίζεσθαι» για τα Μέλη των Αθλητικών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Arweihller E. Olympic Idea as a means of Culture in the era of Globalization. 39th International session of the International Olympic Academy, 1999, p. 55-7.
2. Bandura A., Ross D., Ross S.A. Imitation of film-mediated aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 1936, 66:3-11
3. Bandura A. Influence of Model's reinforcement contingencies on the acquisition of imitative responses, *Journal of Personality and Social Psychology*, 1965, 4: 211-215.
4. Binder D. Teaching Fair Play in schools as a model for successful pedagogy, *Proceedings of the International common session for Educators and Heads of Physical Education University Departments, Ancient Olympia*, 1993, p. 4
5. Binder D. The vision of Olympic Education in schools. 2nd Common International Session for Directors of the National Olympic Committees, Members and staff of the NOC's & Directors of the Sport Federations, *Ancient Olympia*, 1993, p. 71-72.
6. Binder D. A handbook of activities for teaching fair Play, *Fair Play Canada* (eds.) 2nd ed., Ontario, 1995.
7. Binder, D. *Be a Champion in Life*, International Foundation of Olympic and Sport Education, Athens, 2000.

8. Bredemeier, B. J. & Shields, D. L. Game reasoning and interaction morality, *Journal of Genetic Psychology*, 1986 b, 147: 257-275.
9. Bredemeier B. J. & Shields D.L. Athletic Aggression: An issue of contextual morality. *Sociology of Sport Journal*, 1986 a, 3: 15-28.
10. Bredemeier B. J. & Shields D.L. The relationship of sports involvement with children's moral reasoning and aggression tendencies. *Journal of Sport Psychology*, 1986, 8 (4): 304-318
11. Bredemeier B. J. Children's moral reasoning and their assertive, aggressive, and submissive tendencies in sport and daily life. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1994, 16: 1-14.
12. Bredemeier B. J. Divergence in children's moral reasoning-About issues in daily life and sport specific contexts. *International Journal of Sport Psychology*, 1995b, 26: 453-463.
13. Carbo M., Dunn R., Dunn K. Teaching students to read through their Individual Learning Styles, Prentice Hall eds. 1980
14. Cashmore E. *Sport Psychology: The Key Concepts*. Psychology Press, Brighton, 2002.
15. Cohen L., Manion L. *Research Methods in Education*. Groom Helm London, 1980.
16. Cohen L., Manion L. *Perspectives on Classrooms and Schools*. Holt Saunders, Eastbourne, 1981.
17. Cohen L. *Educational Research in Classroom and Schools. A manual of Materials and Methods*, Harper & Row, London, 1977.
18. Crown J., Heatherington L. The costs of winning? The role of gender in moral reasoning and judgments about competitive athletic encounters. *Journal of sport and Exercise psychology*, 1989, 11:281-289.
19. Cyprus Sport Organization. *Cyprus-Europe-Sport*, Adopted documents from the Council of Europe, 1996.
20. Dinkmeyer D., Dreikurs R. *Encouraging a child to learning. The basis for a new pedagogical system*, Glaros pbs, Athens, 1975.
21. Dreikurs R. *Pschycology in the classroom*, 2nd edition. Kedros pbs, Athens, 1968.
22. EFPM General Assembly, Fair Play Declaration for the members of Sport media, Istanbul, 23/9/1995 & Unpublished EFPM reports.
23. Feixas G., Marti J., Villegas M. Personal Construct assessment of sports teams. *International Journal of personal construct Psychology*, 1989, 2.
24. Gilbert J. *Essential Motivation in the Classroom* Routledge Falmer, Taylor and Francis, eds. London, 2002.
25. Giossos I. *Olympic and Sport Education*, Propombos pbs, Athens, 2000.
26. Haan N. *On Moral Grounds*. New York: University Press, 1985.

27. Harvey J. W., Reid G. Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: A Review of Research on Movement Skill Performance and Physical Fitness. Adapted Physical Activity Quarterly Volume 20, Issue 1, January 2003.
28. Henry P. Pedagogical thoughts about Olympic Education programs within the frame of the National Educational programs, 2nd International Common session for the Directors of the National Olympic Academies, Members and staff of the National Olympic Committees and Directors of the International Sport federations, Ancient Olympia, 1994, p. 4-7.
29. Kerr J. Motivation and Emotion in Sport Psychology, Press, Brighton, 1999.
30. MacNab T. Rings of Sand (Hodder & Stoughton), 1984.
31. Matt J. Sport Psychology. Psychology Press, Brighton, 1999.
32. McIntosh P. Fair Play: Ethics in Sport and education. London: Heinemann, 1979
33. Meakin D. Moral values and Physical Education, Physical Education, 1982, Review 5 (1):82.
34. Mielke R. Wertvorstellungen männlicher und weiblicher jugendlicher Sportler, Sportwissenschaft, 1993, 23: 371-383.
35. Moran A. Exploring Sport Psychology, Psychology Press, Brighton, 2003.
36. Mastora I. Olympic and Sport Education Teachers' Guidebook, International Foundation for Olympic and Sport Education, Athens, 1998.
37. Mastora I. The introduction of Olympic and Sport Education in the mainstream education, Propombos pbs, Athens, 2000.
38. Mountakis K. Physical Education in High School and Lyceum, Application of the new programs, Salto pbs, 1992.
39. Mountakis K. Values, that Olympic and Sport Education should develop Physical Education, Sport & Health, Journal of the Association of Physical Education and Sport, 2000, 8-9 :29, 37.
40. Mouratides I. The good and fair game (for kids) Plato pbs., 1998.
41. Mouratides I. The ancient Olympic games (for kids), Plato pbs., 1998.
42. Muller N. Thirty-eight years of lecturers 1961-1998 International Olympic Academy, 1998.
43. Muller N. Olympism in Education. From the world dimension to the local one. IOA working session, 39th session of the International Olympic Committee, Ancient Olympia, 1999.
44. Naul R. Olympic Ideals and Olympic Education of Youth, Physical Activity and active lifestyle of children and youth-ICSSPE, 1st ed. - Schorndorf: Hofmann, 1998, p. 29-48.
45. Ogilvie B., & Tutko T. Sport: if you want to build character, try something else. Psychology Today, 1971, 5: 60-63.

46. Peters R.S. Ethics and Education: London, George Allen and Unwinn Limited, 1996.
47. Parry J. Olympism at the beginning and the end of the twentieth century: Immutable values and principles and outdated factors. 28th Session, International Olympic Committee, Ancient Olympia, 1988.
48. Parry J. Fair play in Sport, Proceedings of the 1st International Common Session for Educators and Heads for the Physical Education University Departments, International Olympic Academy, Ancient Olympia, 1993, p. 5.
49. Parry J. Moral and Cultural dimensions of Olympism and their application in education, 34th Session of the International Olympic Academy, Ancient Olympia, 1994, p. 206-207
50. Proceedings of the A' World Congress for the "Introduction of Olympic and sport Education in all the schools across the world", International Foundation for Olympic and Sport Education, Kalavryta, 1998.
51. Proceedings of the B' World Congress for the "Introduction of Olympic and sport Education in the schools across the world", International Foundation for Olympic and Sport Education, Naoussa 1997.
52. Rail G., Mc Naughton C. Olympic Education programs of the National Olympic Academies and ways of implementation, 2nd International Common session for the Directors of the National Olympic Academies, Members and staff of the National Olympic Committees and Directors of the International Sport federations, Ancient Olympia, IOA, 1994, p. 90.
53. Regnier G. «Youth Sport and Fair Play: Does the organized sport promote what it says, it promotes? » Paper presented to the Olympic Scientific Congress, Eugene, Oregon, 1984.
54. Shields D.L., Bredemeier B.J. Character development and physical activity. Human Kinetics, Champaign, IL, 1995.
55. Theodorakis Y. Violence in sport fields destroys the teams, the athletes, the spectators and sport, Olympic Games-Remarks-Approaches, "2004 Athens Olympic Games Organizing Committee", Ellinika Grammata pbs., 2001.
56. Tzikas, A., IFOSE President, Unpublished lectures (1994-2006), IFOSE archives.
57. Tomlinson A., Whannel G. Five ring circus: Money power and politicks at the Olympic Games. London, England: Pluto eds, 1984.
58. Wann D., Melnick M. et al. Sport Fans. Psychology Press, Brighton, 2001.
59. XITH European Sports Forum (7-8/11/2002) Draft Conclusions on the Working Group on the "European Year of Education through Sport 2004", 11th European Sports Forum, Framework document for

the working Party discussions on "The European Year of Education through Sport". G:/C5/Forum2002/Documents groupes de travail/AEES-91002.doc